بدایت جغرافیا

ابتدائی مکتبلرنڭ ۳-٤نچی صنفلرنده اوقوتور اوچون
ترتیب ایتلدی.

دورتنچی باصلووی.

ناشرلری برادران کریمفلر.

مطبعهٔ کریمیه قزانده
۱۹۱٦

КАЗАНЬ
Типо-Литографія Т. Д. „Бр. КАРИМОВЫ“
1916 г.

بسم الله الرحمن الرحيم

اوستنده توروب یاشادقمز ییرنی اویره‌تکان علمگه «جغرافیه علمی» دیلر.

ییر افلیسون کبی یوموری، یوزیده افلیسون قابغی کبی قابارچقلی، چوقر چاقرلیدر.

ییر یوزینک دورتده بر ئولشی قوری، اوچ ئولشی صودر. ییرنک قوری ئولشنی جغرافیا کتابلرنده «قارا» دیب آطیلر.

کُرَۀ مُجَسَّمَه: ییرنک یوموری حالنده بتون شکلنی کورسه‌تکان شارلرغه کرۀ مجسمه دیلر. بوشارلر قاطرغه‌دن یاصالا.

کُرَۀ مُسَطَّحَه: ییرنک بتون یوزینی کورسه‌تکان یارطی شارلرغه کرۀ مسطحه دیلر.

قارا بیش کیسه‌کگه بولنه، اسملری: آوروپا، آسیا، آفریقا، آمریقا، آوْستراليادر. بو کیسه‌کلرنک هر برینه قطعه دیلر. قطعه‌لرنک هر برنی آیرم آیرم کورسه‌تکان رسملرگه «خریطه» دیلر.

بر ییرنک قایسی یاقده ایدیکنی بلدرمك اوچون شرق، غرب، شمال، جنوب اسملرنده دورت جهت (یاق) باردر. بو جهتلرگه «جهات اصلیه» دیلر.

شرق: قویاش طوغان یاق‌در.
غرب: قویاش باتقان یاق‌در.
شمال: شرقنی اوڭ یاغمزغه، غربنی صول یاغمزغه آلوب تورغانده، آلغی یاغمز شمال یاغیدر.

جنوب: شرقنی اوڭ یاغمزغه. غربنی صول یاغمزغه آلوب تورغانده
آرقا یاغمز جنوب یاغیدر.

جهات اصلیه

خریطه‌لرنڭ اوست طرفی شمال، آست طرفی جنـوب، اوڭ طرفی
رق، صول طرفی غرب‌در.

شمال

غرب　　خریطه　　شرق

جنوب

قارانڭ احوالی.

یر یوزینڭ قوری ئلوشینه «قارا» دیلر. قارانی شکلنه قاراب تورلی
رلی اسم برله آطیلر.

آطه: هر طرفی صو ایله ئه‌یله‌نگان قاراغه «آطه» دیلر. «اوطراو»
بده ئه‌یته‌لر. عربچه «جزیره» دیلر.

آطه

آطه

یارم آطه: اوچ یاغندن صو برله‌ن ئه‌یله‌نگان وبرگنه یاغندن قاراغه طوتاشقان قوریغه «یارم آطه» دیلر. «یارطی اوطراو» دیبکه ئه‌یته‌لر. عربچه «شبه‌جزیره» دیلر.

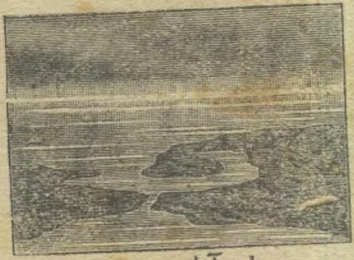

یارم آطه، برزخ.

برزخ: یارم آطه‌نی قاراغه‌طوتاشدرغان طار ییرگه «برزخ» دیلر.

طاقم آطه: بر برینه یاقن‌بولوب بر ییرگه طوپلانغان، جییلغان آطه‌لرغه «طاقم آطه» دیلر. عربچه «جزائر مجتمعه» دیلر.

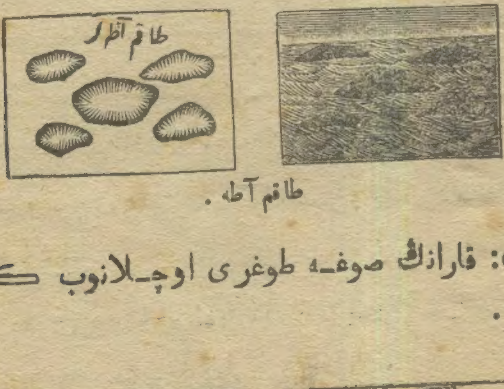

طاقم آطه.

بورون: قارانڭ صوغه طوغری اوچلانوب کرگان ییرینه «بورون» دیلر.

بورون.

طاغ : قارانك بيوكەنوب، قاباروب تورغان ييرلرينە «طاغ»ديلر. عربچە « جبل » ديلر.

طاغ :

يانار طاغ : توبەسندن اوط وتوتون چغوب تورغـان طاغلرغە « يانار طاغ » ديلر « اوطلى طاغ » ديبدە ئەيتەلر هم وولقاندە ديلر.

يانار طاغ.

اووه : قارانك توز واورمانسز بولغان ييرلرينە « اووه » ديلر. ايگن باصواري كبى.

چول: بر نرسەاوسمى تورغان صوسزوقوملق ييرلرگە « چول» ديلر.

وادى : طاغلار آراسندە بولغان توز وكيك ييرلرگە « وادى » ديلر.

وادى.

دربند : ايكى طاغ آراسندەغى طار اوتلەوكلرگە « دربند» ديلر. « كچيد » ديبدە ئەيتەلر.

ساحل : قاراننك صوغه توتاشقان ییرلرینه « یار، یار چیتی » یار قریی، ساحل» دیلر.

صولرننك احوالی.

صولرننك ده تورلی تورلی اسملری باردر.

ییرننك دورت ئولوشدن اوچ ئولوشی آچی طوزلی صو ایله اورتولگاندر. شوشی توزلی صوغه دینگیز دیلر. دینگیزلر ایکی گه بولنه. برسینه « طش دینگیز » ایکنچیسینه « اچ دینگیز » دیلر.

طش دینگیز : طش دینگیز دیب بتون قارالرنی ئەیلەندروب چورناب آلغان آچی طوزلی صولارغه ئەیتوله.

طش دینگیز بیشکه بولنه، اسملری شونلردر: بحر محیط منجمد شمالی، بحر محیط منجمد جنوبی، بحر محیط کبیر، بحر محیط آطلاسی، بحر محیط هندی.

اچ دینگیز : طش دینگیزلردن آیراوب قاراننك اچینه کرگان طوزلی صولرغه « اچ دینگیز » دیلر. اچ دینگیزلرده اورننه کوره تورلی تورلی اسملر برله آتالار.

کورفز: دینگیزلرننك قارا اچینه صوزلوب کروب کیتکان ییرلرینه « کورفز » دیلر.

کورفز.

لیمان: جیل، داوللی ودینگیزلرننك دولقونلای کونلرنده پاراخود وکیمه صیینوب تورا تورغان کچکنه کورفزلرگه «لیمان» دیلر.

بوغاز: ایکی دیڭـگزنڭ برسن ایکنچسینه طوتاشدرغان طار طوزلی صوغه «بوغاز» دیب ئه‌یتوله.

بوغاز.

نهر، ایرمق: بر ییردن چغوب آغوب باروب دیڭـگزلرگه قویولغان زور صولارغه نهر دیلر، کچکنه‌رەك بولسه ایرمق دیلر. نهر وایرمقلرنڭ چغوب آغا باشلاغان ییرلرینه «منبع» دیب ئه‌یته‌له؛ دیڭـگزگه توگلگان ییرلرینه «منصب» دیوله.

نهر، منبع، منصب.

کول: قارانڭ اورتاسنده آقمـی طورغان زور وتیره‌ن صوغه «کول» دیلر.

باتقاقلق: قارانڭ اورتاسنده صای‌صولی صازلق یيرلرگه «باتقاقلق» دیب ئه‌یتوله.

قانال: ایکی دیڭگز یاکه ایکی نهرنی قوشمق اوچون قازلغان یيرلرگه «قانال» دیب ئه‌یتوله.

شلاله: نهرلرنڭ یوغاریدن توبه‌نگه شاولاب توشکان یيرلرینه «شلاله» دیب ئه‌یتوله.

دینلر.

بیر یوزنده‌گی آدملر دینلری جهتندن دورتکه بولنه‌لر.

١) مسلمان، مسلم و محمدی دیبده ئه‌یته‌لر؛ اللهنڭ برلگینه و محمد علیه‌السلامنڭ پیغمبرلگینه ایمان کیتروب قرآن کریم ایله عمل ایتکان آدملردر.

٢) خریستیان، عیسوی و نصرانی دیبده ئه‌یته‌لر؛ حضرت عیسی علیه‌السلامغه ایمان کیتروب انجیل ایله عمل ایتکان آدملردر.

٣) یهودی، موسوی دیبده ئه‌یته‌لر؛ حضرت موسی علیه‌السلامغه ایمان کیتروب تورات ایله عمل ایتکان آدملردر.

٤) مجوسی، مشرك دیبده ئه‌یته‌لر: اللهدن باشقه، طاش، آغاج، اوط، قویاش، یولدز، اوگز، صغر کبی نرسه‌لرگه عبادت ایتکان آدملردر.

لسان-تل.

بیر یوزنده‌گی آدملر بیك کوب تورلی تللرده سویلیلر. ایڭ مشهورلری بونلردر:

فرانسوزچه : فرانسوزلر تلی، بتون دنیاده مشهور تلدر.
انگلیزچه : انگلیزلر تلی؛ دنیاده ایڭ کوب سویله‌شولگان تلدر.
نیمسچه : نیمسلر تلی.
ایتالیانچه : ایتالیانلر تلی.
اسپانیولچه : اسپانیوللر تلی.
روسچه : روسلر تلی.
ترکچه : ترکلر تلی.
عربچه : عربلر تلی.

حکومت، پادشاهلقلرنڭ اداره‌لری (*)

پادشاهلقلر اداره جهتندن اوچکه بولنه :

١) ادارهٔ مستقله : بو اداره‌ده پادشاهلق آتادن اوغلغه یاکه قرده‌شدن قرده‌شکه میراث بولوب کوچه‌ر، پادشاه هر اشنده اوزی تله‌گانچه هیچ کمدن صورامی عمل ایته‌ر.

٢) ادارهٔ مشروطه : بو اداره‌ده پادشاهلق آتادن اوغلغه یاکه قرده‌شدن قرده‌شکه میراث بولوب کوچه‌در، پادشاه اشلرنی خلق طرفندن صایلانوب یبه‌رلگان وکیللرگه کیگاش بوله اشلیدر.

٣) ادارهٔ جمهوریه : بو اداره‌ده آتادن اوغلغه یاکه قرده‌شدن قرده‌شکه کوچه‌چك پادشاهلق یوقدر، بلکه خلق وکیللری اوز آرالرندن برسنی اوج دورت یل اوچون پادشاه ایتوب قویالر. بو پادشاه‌ده

(*) اداره دیب بر اشنی یورتو وباشقه‌روغه ئه‌یتوله؛ مونده پادشاهلق اشلرنی باشقارو دیگان سوز.

هر اشنی خلق وکیللرینه کیکاش وآنلرنك رضالغی برله اشلیدر. خلق وکیللرینه «مبعوث» دیلر. روسچه «دیپوتات» دیلر. مبعوثلرنك جییولوب کیکاش ایتدکلری ییرگه «مجلس مبعوثان» دیلر. «پارلامینتو» دیبده ئەیته‌لر.

آوروپا قطعه‌سینك بیانی.

آوروپا قطعه‌سی شمالده، بحر منجمد شمالی، غربده، بحر محیط آطلاسی، جنوبنده، بحر سفید (آق دیگگز)، بحر سیاه (قارا دیگگز)، قافقاز طاغلری؛ شرقده اورال نهری، اورال طاغی ایله چیکله‌نگاندر.

آوروپا قطعه‌سی باشقه قطعه‌لرنك بارندن کچکنه‌در. صووی، هواسی بیك یاخشیدر. طوپراغی بیك برکتلیدر. آوروپاده آرپا، بغدای کبی ایگونلر اوسه‌در وآلما، اوزوم کبی ییمشلر ییتشه‌در. طوپراغندن آلتون، کموش، قالای، تیمر کبی هر تورلی معدن (*) لر چقادر. آوروپانك اهالیسی (خلقی) اوچیوز ییتمش میلیون قدر بولوب، توساری آق، کوبسنچه معرفتلی، هنرلی ودنیانك ایك آلداغی خلقلرندندر. آوروپاده اون بر اون ایکی میلیون قدر مسلمانده باردر.

آوروپا قطعه‌سینده‌گی مشهور (آطاقلی) دیگگزلر.

بحر محیط منجمد شمالی: آوروپانك شمال طرفنده.

بحر ابیض: بحر منجمد شمالیدن پیدا بولغان.

(*) ییردن چققان آلتون، کموش، طاش، تیمر کبی نرسه‌لر عرقاموسی معدندر.

بحر قاره : بحر منجمد شمالیدن پیدا بولغان .

بحر محیط آطلاسی : آوروپانك غرب طرفنده .

بحر شمال
بحر مانش
ایرلاند دیڭگزی } بحر محیط آطلاسیدن پیدا بولغان .

بالطیق دیڭگزی : بحر شمالیدن پیدا بولغان .

بحر سفید : آوروپانك جنوبنده بحر محیط آطلاسیدن پیدادر.

تره‌نین دیڭگزی : سیجیلیا آطاسی شمالنده، بحر سفیددن پیدادر.

آدریاتیق دیڭگزی: ایتالیه، بالقان یارم آطه‌لری آراسنده بحر سفیددن پیدادر .

یونان دیڭگزی : آدریاتیق دیڭگزی جنوبنده بحر سفیددن پیدادر.

آطه‌لر دیڭگزی : آناطولی یارم آطه‌سیله یونانستان آراسنده بحر سفیددن پیدادر.

مرمره دیڭگزی : آطه‌لر دیڭگزی شمالنده بحر سفیددن پیدادر.

قارا دیڭگز : بحر سفیددن پیدا بولمشدر.

آزاق دیڭگزی : بحر سیاه (قارا دیڭگز)دن پیدا بولمشدر .

بحر خزر : بر دیڭگزکه‌ده توتاشماغان بر کول کبیدر.

آوروپا قطعه‌سنده‌گی مشهور کورفزلر .

ریغا
فینلاندیه
بوتنی } کورفزلری بالطیق دیڭگزندن پیدا بولمشلردر .

زویدەرزە } کورفزلری شمال دیڭگزندن پیدا بولمشلردر.
قرەستیانیا }

غاسقونیا : کورفزی بحر محیط آطلاسیدن پیدا بولمشدر .

لیون
جنوە
تارانت } کورفزلری بحر سفیددن پیدا بولمشلردر.
وندیك
سلانیك

آوروپا قطعەسندەگی مشهور بوغازلر.

اسقاژەراق
قانەغات } بوغازلری بحر شمالنی بحر بالطیقغە توتاشدرالر.
سوند

پادوقالا بوغازی : شمال دیڭگزی ایلە مانش دیڭگزی آراسندەدر.
سبتە یاکە جبل بوغازی : بحر محیط آطلاسی ایلە بحر سفید آراسندەدر.
بونیفاچیو بوغازی : ساردینیە آطەسی ایلە قورسیقە آطەسی آراسندە.
میسینا بوغازی : سیجیلیا آطەسی ایلە ایتالیا یارم آطەسی آراسندە.
اوترانت بوغازی : آدریانیق دیڭگزی ایلە یونان دیڭگزی آراسندە.
چناق قلعە یاکە داردانیل بوغازی: آطەلر دیڭگزی برلە مرمرە دیڭگزی آراسندە .
استانبول یاکە بوسفور بوغازی: مرمرە دیڭگزی برلە قارا دیڭگز آراسندە.
کرچ بوغازی : قارا دیڭگز برلە آزاق دیڭگزی آراسندە .

آوروپانڭ مشهور آطه‌لری .

ایسلاندیه بریتانیه ایرلاندیه	آطه‌لری بحر محیط غربیده .
باله‌ر مایورقه مینورقه قورسیقه ساردینیه سیجیلیه مالطه کرید قبریس ردوس مدللی	آطه‌لری بحر سفیدده .

آوروپانڭ مشهور یارم آطه‌لری .

اسقاندیناویا یارم آطه‌سی: آوروپانڭ شمالنده، بوتنی کورفزی ایله بحر محیط آطلاسی آراسنده .

سیمبریك یارم آطه‌سی: آوروپانڭ شمالنده، شمال دڭـگزی ایله بالطیق دڭـگزی آراسنده .

اسپانیا یارم آطەسی: آوروپانڭ جنوبندە، بحر سفید ایله بحر محیط آطلاسی آراسندە.

ایتالیا یارم آطەسی: جنوبدە ترەنین دیڭگزی ایله آدریاتیق دیڭگزی آراسندە.

بالقان یاکه روم ایلی یارم آطەسی: جنوبدە بر طرفدە بحر سیاه، مرمرە، آطەلار دیڭگزلاری ایله ایکنچی طرفدە آدریاتیق، یونان دیڭگزلاری آراسندە.

قریم یارم آطەسی: قارا دیڭگز ایله آزاق دیڭگزی آراسندە.

آوروپانڭ مشهور بورونلری.

شمال بورونی: اسقاندیناویا یارم آطەسینڭ شمال طرفندە.
اسقاژان بورونی: سیمبریك یارم آطەسینڭ شمال طرفندە.
هاغ بورونی: فرانسیەنڭ شمالندە.
سن ونسان بورونی: اسپانیا یارم آطەسینڭ جنوبندە.
تاریفا بورونی: جبل طارق بوغازندە.
ماتاپان بورونی: بالقان یارم آطەسینڭ بحر سفید اوچندە؛ آوروپانڭ ایڭ جنوب اوچیدر.

آوروپانڭ مشهور طاغلری.

اسقاندیناویا طاغی: اسقاندیناویا یارم آطەسینڭ، بحر محیط آطلاسی بوینچە شمالدن جنوبکە طوغری اوزایوب کیتە.
پیرەنە طاغلری: اسپانیا یارم آطەسینڭ شمالندە، شرقدن غربکە اوزایوب کیتە.

آپەنین طاغلری: ایتالیا یارم آطەسینڭ شمالندن جنوبنەاوزایوب توشە.
آلـب طاغلری: ایتالیا یـارم آطـەسینـڭ شمالنـدە؛ ایـتالیانی فرانسەدن آیورا.
قارپات طاغلری: آوروپانڭ اورتاسندە، آوستریە ایمپیراطورلغندە.
بالقان طاغلری: بالقان یارم آطەسندە ، قارادیڭگزکە باروب طوقتی.
قافقاز طاغلری: قارا دیڭگز ایلە بحر خزر آراسندە.
اورال طاغلری : آوروپانی آسیادن آیورا؛ شمالدن جنوبکە توغری اوزایوب توشە.

آوروپانڭ مشهور یانار طاغلری.

هقلا یانار طاغی: ایسلاندە آطەسندە .
اتنا یانار طاغی : سیجیلیا آطەسندە .
وەزو یانار طاغی: ایتالیایارم آطەسینڭ نرەنین دیڭگزی ساحلندە.

آوروپانڭ مشهور نهرلری.

پیچورا نهری: بحر منجمد شمالیغە قویا.
دۋینای شمالی نهری: بحر ابیضگە قویا.
نەوا نهری: پیترو غراددان اوتوب فینلاندیە کورفزینە قویا .
دۋینای جنوبی نهری : ریغا کورفزینە قویا.

نیەمن ویستول اودەر	نهرلری بالطیق دیڭگزینە قویالر.

آلب
وەزەر } نەرلوی بحر شمالغە قویالر.
رەن

تایمس نهری : بریتانیا آطەسندن چغوب بحر شمالغە قویا.
سن نهری : پاریژدن اوتوب مانش دیڭگزینە قویا.

لوار } نەرلوی بحر محیط آطلاسیغە قویالر.
غارون

دورو
تاج } نەرلوی اسپانیا یارم آطەسندە بحر محیط آطلاسیغەقویالر.
وادی الکبیر

ابر نهری : اسپانیا یارم آطەسینڭ شرق ساحلندە بحر سفیدکە قویا .
رون نهری : فرانسیەدن چغوب لیون کورفزینە قویا .
پو نهری : ایتالیانڭ شمالنی صولاب آدریاتیق دیڭگزینە قویا .
طونە نهری : آلمانیادن چغوب آوستریا، صربیە ، رومانیا ملکتلرندن اوتوب قارا دیڭگزگە قویا.

دنیستر } نەرلوی روسیەدە قارا دیڭگزگە قویالر.
دنیپر

دون نهری : آزاق دیڭگزینە نوگلە .

وولغا } نەرلوی روسیەدە خزر دیڭگزینە قویالر.
اورال

آوروپانڭ مشهور كوللرى .

لادوغا | اونەغا | سايما } كوللرى روسيەدە .

ونر | وتر | ملار } كوللرى اسقاندیناویا يارم آطەسندە.

جنوە | زوریخ | نوفشاتل } كوللرى آوروپانڭ وسطندە (اورطاسندە).

آوروپادەغى حكومتلر (پادشاهلقلر)

آوروپادە اون توقز حكومت باردر.

١) آوروپای روسى حكومتیدر. آوروپادە روسيە مملكتى (روسيە قول آستنداغى يير) شمال طرفندە بحر محيط منجمد شمالى؛ شرق طرفندە اورال طاغى، اورال نهرى؛ جنوب طرفندە بحر خزر، قافقاز طاغلرى، بحر سياه؛ غرب طرفندە رومانيا، آوستريا، آلمانيا مملكتلرى ايلە چيكلەنگاندر. آوروپای روسيەدە يوز اون ميليون قدر اهالى باردر. اهالينڭ ايڭ كوبى روسلردر. يهود، تاتار، پولاك، روم خلقلريدە باردر. حكومتنڭ دينى خريستيان دينيدر. لسانى روسچەدر. باشقە دينەدەگى آدملر اوز دينلرن ايركنچيلك برلە توتالر.

١٩٠٥ نچی سنه ١٧ نچی اوکتابردن بیرلی روسیه‌ده بولغان هر تورلی زاکون، خلق طرفندن صایلانغان وکیللر کیکاشی، پادشاه‌ننگ تصدیقی ایله یوریدر. روسیه‌ننگ پایتختی (پادشاه تورا تورغان شهری) نه‌ولنسی اوزه‌رنده «س. پیتروغراد» شهریدر. میلیون یارم قدر اهالیسی باردر.

مشهور شهرلاری: موسقوا. کییف، خارقف، آدیسا، صامار. قزان شهرلریدر.

٢) رومانیه حکومتیدر. اهالیسی ییدی میلیون قدردر. کوبسی خریستیان دینیننگ «قاتولیك» دیگان مذهبنده‌در. اسلام، یهود دیننده‌گی آدملرده باردر. اداره‌سی مشروطه‌در. پایتختی بوخاریست شهریدر «بکرش» دیبده ئه‌یته‌لر. مشهور شهرلاری قلاص، ابرائیل، یاش، قارا دیگز ساحلنده کوستنجه شهرلریدر.

بالقان صوغشی مناسبتی بله‌ن بلغاریه‌ننگ سیلستره دیگان ییری رومانیه‌قولینه‌کردی، بوننگ‌بله‌ن‌برابر آکابرنیچه‌یوز مك کشیده قوشلدی.

٣) بلغاریه حکومتیدر. اهالیسی دورت میلیون قدردر. کوبسی بلغار خلقیدر، اسلام دیننده‌بولغان تورکلرده باردر. حکومتننگ دینی خریستیان دیننینگ «پراوصلاونی» دیگان مذهبیدر. اسانیده بلغار لسانیدر. اداره‌سی مشروطه‌در، پایتختی صوفیه شهریدر.

مشهور شهرلری: وارنه، روسچق، فلبه شهرلریدر.

١٩١٢ نچی هم ١٩١٣ نچی یللرده‌غی‌بالقان‌صوغشندن‌صونگ‌تورکیه‌ننگ بایناق ییرلاری بلغاریه قولنه کردی. بو ییرلرنی آلو بله‌ن بلغاریه‌ننگ خلقی ییدی سیکز یوز مك قدر آرتدی. تورکیه‌ننگ آطه‌لر دیگزی

بویندەغی قارا آغاج هم‌دەده آغاج لیمانلاریده بلغاریەنکی بولدی .

٤) صربیه حکومتیدر . ایکی میلیون یارم‌قدر اهالیسی بتونله‌ی دیەرلك صرب خلقیدر . مذهبلاری پراصلاونی مذهبیدر . لسانلاری صرب اسانیدر . ادارەسی مشروطەدر . پایتختی بیلغراد شهریدر .

مشهور شهرلاری: نیش؛ زایچار، آلکسیناج شهرلریدر .

بالقان صوغشندن صوڭ، تورکیەنڭ بالقاندەغی مناستر، قوصوه، اسکوب وبولارغه باشقه بیك کوب آول وکچرەك شهرلاری صربیه قولنه کوچدی . بوییرلرنڭ صربیه قولنه کرووی بلەن، صربیەگه طاغن ایکی میلیون قدر خلق قوشلدی .

٥) قارا طاغ حکومتیدر . اوچ یوزمڭ قدر اهالیسی قارا طاغ خلقیدر . دینلاری پراوصلاونی‌در، ادارەسی مشروطەدر . پایتختی زورراق آول قدر «چیتینه» شهریدر .

بالقان صوغشندن صوڭ، تورکیەنڭ اشقودره ولایتنده‌گی قای بریرلاری وبر نیچه مڭ کشی قاراطاغ حکومتینه قوشلدی .

٦) آوروپای عثمانی حکومتیدر . «تورکیه حکومتی» دیبلەیته‌لر . اهالیسی استانبول خلقی بلەن برگه ایکی میلیوندن آرتغراق‌در . تورکیەده، تورك، روم، بلغار، آرناودکبی تورلی خلق باردر . حکومت دینی اسلام دینیدر . رسمی لسانی تورك اسانیدر . ١٩٠٨نچی یلدن بیرلی ادارەسی مشروطەدر . پایتختی بوسفوربوغازینڭ ایکی ساحلی اوزەرینه بنا ایدلگان (صالونغان) استانبول شهریدر آوروپالیلر قونستانتینوپل دیار .

مشهور شهرلاری: ادرنه، قرق کلیسه شهرلریدر .

سلانیك، اسکوب، مناستر، یانیه، اشقودره شهرلاری بالقان صوغشندن صوڭ تورکیه قولندن کیتدیلر.

۷) یونان حکومتیدر. روسچه گریتسیه دیلر. ایکی میلیون یارم قدر اهالیسی یونان (گریق) خلقیدر. دینلری پراوصلاونیدر. لسانلری یونان (گریق) چه‌در. اداره‌سی مشروطه‌در. پایتختی آفینه شهریدر. مشهور شهرلاری: پیره، غلوص، لاریسادر.

بالقان صوغشندن صوڭ، تورکیه‌نڭ یانیه شهری هم آطه‌لر دیڭگزی بوینده‌غی سلانیك. وقواله لیمانلری یونـان حکومتی قولنه کردی. بو شهرلرنڭ یونان قولنه کرووی بله‌ن یونان پادشاهلغنه طاغـن ایکی میلیون قدر خلق قوشلدی.

آرناود کنه‌زلگی. بالقان صوغشندن صوڭ تورکیه‌نڭ اشقودره ولایتی هم آنڭ اطرافنده‌غی میلیونـدن آرتغراق خلقلی بیرلرنی آیـرم بر کنه‌زلك یاصارغه آوروپا حکومتلری قرار بیردی. بو کنه‌زلککه حاضرگه قدر کنه‌ز بیلـگوله‌نمه‌گان وآنده، ترتیبلی بر حکومت بولماسه‌ده، نیزکوندن، آرناود کنه‌زلگی اسمی بله‌ن بر حکومت میدانغه کیله‌چکدر.

۸) ایتالیا حکومتیدر. اوتوز اوچ میلیون قدر اهالیسی ایتالیان خلقیدر. مـذهبلری قاتولیك مـذهبیـدر. لسانلـری ایتـالیانـچه‌در. اداره‌سی مشروطه‌در. پایتختی مشهور «روما» شهریدر. مشهور شهرلری: ناپولی، فلورانسه، میلان، توره‌ن شهرلریدر. ایتالیادن یوزم، مرمر، کوکرت کبی نرسه‌لر چغادر.

۹) اسؤیچره (شؤیتساریه) حکومتیدر. آوروپانڭ اورطاسنده کچکنه‌گنه بر مملکتدر، اسویچره بیوك طاغلر، زورکوللر مانور مانور

بولونلری بار بیك گوزەل بر مملکتدر. صاف هواسن ایسنەمك، ماتور
ییرلرن کورمك اوچون اسویچرەگه هر طرفدن آدملر کیلەدر.

اوچ میلیون یارم قدر خلقینك کوبسی پروتستان مذهبندەدر؛
قالغانلری قاتولیكدر. اسویچرەدە آلمان، ایتالیان فرانسوز تللری ایله
سویلەشەلر. ادارەسی جمهوریتدر. پایتختی «برن» شهریدر.

مشهور شهرلری: جنوە زوریخ شهرلریدر. اسویچرەدە هر تورلی
ساعت اشلەنوب، دنیانك هر طرفنه یبەرلەدر. اسویچرەنك خلقی
معرفتلی هم بیك طرشدر.

١٠) اسپانیه یارم آطەسنده اسپانیه حکومتیدر. اون سیکز میلیون
قدر اهالیسی اسپانیول خلقیدر. دینلری قاتولیك دینیدر. لسانلری
اسپانیول لسانیدر. ادارەسی مشروطەدر پایتختی مادرید شهریدر.
مشهور شهرلری: بارسلون، قادیقس، سەویل شهرلریدر. اسپانیادە
زیتون، پیاسین، توت، یوزوم کبی ییمشلر اوالگورەدر. اسپانیادە،
اوّلدە عربلر حکومت ایتدی، اول چاقدە اسپانیاغە «اندلس» دیب
ئەیتەلر ایدی.

١١) اسپانیه یارم آطەسینك غرب ساحلندە «پورتکیز» حکومتیدر.
بیش میلیون قدر اهالیسی پورتکیز خلقیدر. مذهبلری قاتولیكدر.
ادارەسی مشروطەدر. پایتختی تاج نهرینك بحر محیط آطلاسیغە
قویغان ییرندە «لیزبون» شهریدر. فاروە، پورتو شهرلری مشهوردر.

٢١) فرانسه حکومتیدر. اوتوز سیکز میلیون اهالیسی فرانسوز
خلقیدر. مذهبلری قاتولیك مذهبیدر. لسانلری قایە بارساڭدە
سویلەشورگە یاری تورغان فرانسوز لسانیدر. فرانسوز دنیانك

ایكی مدنیتلی، ایكی معرفتلی آدملرندندرلر. اداره‌سی جمهوریه‌در. پایتختی سن نهرینك ایكی ساحلنه بنا ایدلگان (صالونغان) دنیانك ایكی گوزه‌ل شهری مشهور «پاریژ» شهریدر.

مشهور شهرلری: مارسیلیا، لیون، بوردو، طولون، هاور، شربورغ شهرلریدر. فرانسه‌ده تورلی ایگن وتورلی ییمشلر اولگوره‌در. طوفراغندن تورلی معدنلر چقادر. فرانسه‌ده فابریقا وزاوودلر كوبدر. فرانسوزلر بو فابریقالرده تورلی ماتیریا اشله‌توب دنیانك هر طرفنه ایلتوب، صاتالر ودنیانك آقچه‌سنی جیبوب آلوب قایتالار، شونك اوچون فرانسه دنیانك بای مملكتلرندندر. خلقیده بیك اشلكلی، بیك طرشدر.

۱۳) بلچیقا حكومتیدر. یدی میلیون قدر خلقی پروتستان مذهبنده‌در. بلچیقاده فرانسوز، آلمان لسانلری ایله سویله‌شه‌لر. اداره‌سی مشروطه‌در. بلچیقا هنری بیك آلغه كیتكان بر مملكتدر. طوفراغی بیك بركتلی‌در. پایتختی «بروكسل» شهریدر.

مشهور شهرلری: لیه‌ژ، انوره‌س، غاند شهرلریدر.

۱٤) هوللاندیه حكومتیدر. بیش میلیون قدر اهالیسی پروتستان مذهبنده‌در. اداره‌سی مشروطه‌در. بوده هنری بیك آلغه كیتكان بر مملكتدر. پایتختی زویده‌رزه كورفزنده «آمستردام» شهریدر. پادشاهسی «لاهی» شهرنده تورادر.

مشهور شهرلری: روتردام، اوتره‌خت شهرلریدر.

۱٥) بریتانیا، ایرلاندیه آطه‌لرنده انگلتره حكومتیدر. قرق ایكی میلیون قدر اهالیسی انگلیز خلقیدر. مذهبلری پروتستان

مـذهبیـدر. لسانلـری انـگلیز لسانیـدر. اداره‌سـی مشروطـه‌در. طوفراغندن بیك كوب ییر كومری چقادر. انـگلتره‌نك سوداسی بتون دنیانی توتمشدر. انگلیزلر ایك معرفتلی وایـك هنرلی خلقدر. پایتختی تایمس نهری اوزه‌رینه بنا ایـدلگان، دنیانـك برنچی لیمانی ودنیاده ایك كوب نفوسلی (كشیلی) مشهور «لوندن» شهریدر.

مشهور شهرلری: برمنغام، مانچیستر، لیورپول، ادیمبور، غلاسقو، دوبلن شهرلریدر.

۱٦) اسقاندیناویایارم آطه‌سنده اسوج، نوروج حكومتلریدر. آلتی میلیون قـدر خلقی پروتستان مذهبنده‌در. لسانلـری اسـوج لسانیدر. اداره‌لری مشروطه‌در. اسوج مملكتنده اورمانلر بیك كوبدر. آغاج یوق مملكتلرگه اسوجدن آغاج كیته‌در. اسوج نوروج حكومتلری اوّلده برحكومت ایدی، حاضرده آیرم آیرم حكومتلردر. اسوجنـك پایتختی استوقهولم شهریدر. نوروجنكی فره‌ستیانیه شهریدر.

مشهور شهرلری: اوپساله، غوتبورغ شهرلریدر.

۱۷) سیمبریك یارم آطه‌سنده دانیمارقه حكومتیدر. ایكی میلیون یارم قدر خلقی پروتستان مذهبیدر. كیچنشلری ایـگن ایكمه‌ك، بالـق آولامق برله‌در. اداره‌سی مشروطه‌در. پایتختی سیـلانـده آطه‌سـنده «قوپنهاغ» شهریدر.

مشهور شهرلری: اودانسه، آلبورغ ویبورغ شهرلریدر.

۱۸) آلمانیه حكومتیدر. «گیرمانیه» دیبده ئه‌یته‌لر. آلمانیانك اوز اچنده كچكنه كچكنه كوب حكومتلر باردر، شوشی حكومتلرنك بارسنه بردن «آلمانیه» دیلر. ایللی آلتی میلیون قدر اهـالیسی آلمان خلقیدر.

مذهبلری قاتولیك وپروتستانلقدر. لسانلری آلمان لسانیدر. اداره‌سی مشروطه‌در. آلمانیه‌نك طوفراغندن بیر كومری چقادر. آلمالر كوب حیوان تربیه ایته‌لر، جیتون كیندراش كوب ایگه‌لر. آلمانیا، معرفت، هنر، سودا بیك آلغه كیتكان بر مملكتدر. پایتختی «بیرلین» شهریدر.

مشهور شهرلری: درسد، مونیخ. اشتوتغارد، اولدنبورغ، دارمشتاد شهرلریدر.

۱۹) آۋستریا-مجارستان حكومتیدر. بومملكت بری آۋستریا ایكنچسی مجارستان اسمنده ایكی حكومت بولسه‌ده پادشاهلری بردر. فرق سیكز میلیون قدر اهالیسی نیمس، مجار خلقیدر، مذهبلری قاتولیكدر. یهودیلر ایله پروتستانلرده باردی. لسانلرن نیمس و مجار لسانیدر. اداره‌سی مشروطه‌در. كیچنشلری حیوان تربیه‌لك وایگن ایكمك برله‌در. پایتختی طونه‌نهری اوزه‌رنده «ویانه» شهریدر. مجارستاننك مركز اداره‌سی‌ده طونه نهری اوزه‌رنده «بوداپشته» شهریدر.

مشهور شهرلری: آغرام، غراچ، پراغ، تریسته شهرلریدر.

آسیا قطعه‌سی.

آسیا قطعه‌سی شمال طرفندن بحر منجمد شمالی؛ شرق طرفندن بحر محیط كبیر جنوب طرفندن بحر محیط هندی؛ غرب طرفندن شاب دیكگزی (بحر احمر، سویش قانالی. بحر سفید، آطه‌لر دیكگزی، مرمره دیكگزی، استانبول بوغازی، بحر سیاه، قافقاز طاغلری، بحر خزر، اورال نهری، اورال طاغلری ایله چیكله‌نگاندر. آسیا قطعه‌سی بیش

قطعه‌نڭ ایك زورسیدر؛ آفریقا ایله آوروپانڭ ایکیسندن زوردر.

آسیانڭ اورطا ییرلری زور بر یایلا بولوب دنیانڭ ایڭ بیوك طاغلری ایله دورت یاقندن ئویله‌نگاندر.

جنوب طرفنده بیك کیڭ هم آشلقنی بیك اوسدره تورغان اووه‌لر باردر. غرب طرفنده کیڭ چوللر بولنور. شمال طرفلرنده بازقاقلقلر، زور، زور اورمانلر، وباشلرنده قار بتمی تورغان طاغلر بولنور.

آسیانڭ شمال طرفلرینڭ هواسی بیك صووق. جنوب طرفلری بیك اسسی‌در. آسیا قطعه‌سنده هر تورلی آشاق ونباتات اوسه‌در. آسیا طوفراغندن تیمر، باقر. قورغاشین، آلتون کموش کبی هر تورلی معدنلر چقادر. آلماس، یاقوت انجی کبی قیمتلی طاشلارده بولنور.

۱۹۵۰۳ ۸۹۷۲

آسیاده سیکز یوز توقسان میلیون قدر اهالی باردر. یکرمی بش میلیون قدریسی مسلم (مسلمان) قالغانلری غیر مسلم‌در. آسیا خلقی‌نڭ توسلری صاریدر.

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور دیڭگزلر.

بحر محیط منجمد شمالی: آسیانڭ شمال طرفنده.

بهرنك دیڭگزی
اوخوتسق دیڭگزی
یاپونیا دیڭگزی
بحر اصفر
چین دیڭگزی

} آسیانڭ شرق طرفنده بحر محیط کبیردن پیدا بولمشلر.

بحر محیط کبیر : آسیانڭ شرق طرفنده ․

بحر محیط هندی : آسیانڭ جنوب طرفنده․

عمان دیڭگزی : جنوب طرفنده بحر محیط هندیدن پیدا بولغان․

شاب دیڭگزی : آسیانڭ غربنده بحر محیط هندیدن پیدا بولغان․

بحر سفید : بحر محیط آطلاسیدن پیدا بولغان․

بحر خزر : هیچ بر دیڭگزدن پیدا بولماغان․

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور کورفزلر ․

عدن کورفزی : بحر محیط هندیدن پیدا بولغان․

بصره کورفزی : عمان دیڭگزندن پیدا بولغان․

بنغاله کورفزی : بحر محیط هندیدن پیدا بولغان․

سیام
تونکین } کورفزلری چین دیڭگزندن پیدا بولمشلردر․

پچیلی کورفزی : بحر اصفر (صاری دیڭگز) دن پیدا بولمشدر․

اوبی
ینیسه‌ی } کورفزلری بحر محیط منجمد شمالیدن پیدا بولمشلردر․

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور بوغازلر․

بهرنك بوغازی : بحر محیط منجمد شمالی ایله بهرنك دیڭگری آراسنده․

قوره بوغازی : یاپونیا دیڭگزی ایله بحر اصفر آراسنده․

مالاقا بوغازی : چین دیڭگزی ایله بحر محیط هندی آراسنده․

هرمز بوغازی : عمان دیڭگزی ایله بصره کورفزی آراسنده․

عدن بوغازی: بحر محیط هندی ایله بحر احمر آراسنده.
سویش قانالی: بحر احمر ایله بحر سفید آراسنده.

آسیا قطعەسندەگی مشهور آطەلر.

سیبیریای جدید طاقم آطەلری: بحر منجمد شمالیده روسیەگه تابع (روسیه قولنده).
ساخالین آطەسی اوخوتسق دیڭگزنده شمال طرفی روسیەگه جنوب طرفی یاپونیەگه تابعدر.
قوریل طاقم آطەلری: بحر محیط کبیرده، بعضسی یاپونیاغه بعضسی چینگه تابعدر.

یزو
نیفون
کیوسیو } آطەلری بحر محیط کبیرده یاپونیاغه تابعدر.
فورموز
لیوکیو

هاینان آطەسی: چین دیڭگزنده، چینگه تابعدر.

آیدامان طاقم آطەلری
نیقوبار » » } بحر محیط هندیده انگلتره‌گه تابعدر.
سرندیب (سیلان) آطەسی

قبریس آطەسی: بحر سفیدده، انگلیز قولندەدر.

ردوس
مدللی } آطەلری بحر سفیدده، ترکیەگه تابعدر.
ساقز

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور یارم آطه‌لر.

قامچاتقا یارم آطه‌سی: بهرنك دیڭگزی ایله اوخوتسق دیڭگزی آراسنده.
قوره یارم آطه‌سی: یاپون دیڭگزی ایله بحر اصفر آراسنده.
هندچینی یارم آطه‌سی: چین دیڭگزی ایله بنغاله کورفزی آراسنده.
مالاقا یارم آطه‌سی: هند چینی یارم آطه‌سینڭ جنوب اوچنده.
هند یارم آطه‌سی: بنغاله کورفزی ایله عمان دیڭگزی آراسنده
عربستان یارم آطه‌سی: بصره کورفزی ایله شاب دیڭگزی آراسنده.
آناطولی یارم آطه‌سی: بحر سفید ایله بحر سیاه آراسنده.

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور بورونلر.

چلوسکین بورونی: شمالده، آسیانڭ ایڭ شمال اوچی.
شرق بورونی: بهرنك بوغازینه چقا.
لوپاتقا بورونی: قامچاتقا یارم آطه‌سینڭ جنوبنده.
قامبوج بورونی: هند چینی‌نڭ جنوب اوچنده.
رومانیا بورونی: مالاقا یارم آطه‌سینڭ جنوبنده، آسیانڭ ایڭ جنوب اوچیدر.
قومورین بورونی: هندستان‌نڭ جنوبنده‌در.

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور طاغلر.

آلتای	طاغلری سیبیریا ایله چین آراسنده، شرق بورنینه
بابلونوی	
استانووی	باروب طوقنیدر.

تیانشان طاغلری: تورکستان طرفندن چین اچینه اوزایوب کره‌در.

قاراقروم } طاغلری: هندستاننک شمالنده چین ایله هندستان
هیمالایا } آراسنده چیکلر.

لبنان طاغلری: آسیانک بحر سفید ساحلنده‌در.

آرارات طاغی: قافقازیه، ایران، آناطولی آراسنده‌در.

دنیانک ایک بیوک بیری هیمالایا طاغلرنده غوریزونقار طاغیدر.

آسیا قطعه‌سنده‌گی یانار طاغلر.

کیلوچسکی یانار طاغی: قامچاتقا یارم آطه‌سنده.

فوزی یاما یانار طاغی: یاپونیانک نیفون آطه‌سنده.

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور نهرلر.

اوبی }
ینیسه‌ی } نهرلری آلتای طاغلرندن چغوب، بحر منجمد شمالیگه قویالر.
لینا }

آمور نهری: یابلونوی طاغلرندن چغوب اوخوتسق دیڭگزینه قویادر.

هوانغ هو نهری: تیبت یایلاسندن چغوب پچیلی کورفزینه قویادر.

یانغ ـ چه ـ کیانغ نهری: تیبت یایلاسندن چغوب بحر اصفرگه قویادر.

مه قونغ نهری: تیبت یایلاسندن چغوب چین دیڭگزینه قویادر.

براهما پوترا نهری: هیمالایا طاغلرینڭ شمال طرفندن چغوب بنغاله کورفزینه قویادر.

غانج نهری: هیمالایا طاغلرینڭ جنوب طرفندن چغوب بنغاله کورفزینه قویادر.

هندوس یاکه سند نهری: هیمالایا طاغلرینک شمال طرفندن چغوب عمان دینگزینه قویادر.

دجله، فرات نهرلری: آناطولیدن چغوب، ایکسی برکه قوشلوب شط العرب اسمن آلوب بصره کورفزینه قویالار.

جیحون نهری: قارا قروم طاغلرندن چغوب آرال کولنه قویادر.

سیحون نهری: تیانشان طاغلرندن چغوب آرال کولنه قویادر.

آسیا قطعه‌سنده‌گی مشهور کوللر.

بایقال } کوللری سیبیریاده.
بالقاش }

لوب نور کولی: چینده.

آرال کولی: تورکستانده.

اورمیه کولی: عجمستانده.

لوط کولی: سوریه‌ده آق دینگزگه یقیندر.

آسیا قطعه‌سنده‌گی مملکتلر.

آسیا قطعه‌سنده، اون قدر مملکت باردر.

١) آسیای روسیدر. آسیای روسی، سیبیریا، تورکستان قافقاز اسملرنده اوچ کیسه‌کگه بولنه‌در.

١) سیبیریا: توقز اون میلیون قدر اهالیسی تورلی خلقدر. دین، لسان، عادتلری هم تورلی تورلیدر.

مشهور شهرلری: اومسق، طومسق، ایرقوتسق، طابولسق،

سیمیپولاتینسق ، یاقوتسق در . یاپون دیگزنده ولادیواستوق شهری سیبیریانك لیمانیدر.

٢) توركستان: یبدی میلیون قدر أهالیسی بارسیده مسلم در. توركستانده سودا اوچون چیتدن بارغان یهودی، روس كبی آدملرده باردر.

توركستانده‌گی خیوه خانلغی، پایتختی «خیوه» شهری، بخارا خانلغی، پایتختی «بخارا» شهری ایكیسیده روسیه حمایه‌سنده‌در.

توركستاننك مشهور شهرلری: آقمولینسق، خوقند، چمكند، اندیجان. تاشكند، سمرقند شهرلریدر.

٣) قافقازیه: اهالیسی یبدی‌میلیون قدردر. كوبسی چیركسلردر. روس، ئه‌رمن، قزلباش، تاتار، تورك كبی خلقلرده باردر.

مشهور شهرلری: تیفلیس، قوتایس، اریوان، شماخی، شیروان، باكو، قارص، باطوم شهرلریدر.

٢) آسیای عثمانیدر. آسیای عثمانی: آناطولی، سوریه عربستان اسملرنده اوچ كیسه‌كگه بولنه‌در.

آناطولی: اون سیگز میلیون قدر اهالیسینك كوبسی اسلام دیننده بولغان توركلردر. ئه‌رمن، غریق كبی خره‌ستیان دیننده بولغان خلقلرده باردر.

مشهور شهرلری: ارضروم، سینوب، وان، بغداد، بصره، ازمیر، بروسه، طربزون شهرلریدر.

٣) سوریه. اهالیسی اوچ میلیون قدردر. كوبسی اسلام

دیننده عرب خلقیدر. خرستیان دیننده بولغان عربلرده بارد. بولاردن باشقه روم ئەرمنی وسودا اوچون کیلگان آوروپا خلقیده باردر.

مشهور شهرلری: شام، بیروت، قدس، یافه، حلب، حما، طرابلس، صیدا، عکا شهرلریدر. بیروت شهری فرانسوز، آمریقان ایتالیان کبی آوروپانك تورلی ملتلری طرفندن صالونغان زور، زور مدرسەلری برله مشهوردر.

٤) عربستان اهالیسی اسلام دیننده بولغان عربلردر. صانلری بیگوك معلوم توگلدر. عربستان یارم آطەسینك اورطاسنده تورکیه قول آستنده بولماغان شیخلقلرده باردر.

مشهور شهرلری: مکه، مدینه، جده، ینبوع صنعا شهرلریدر. عربستاننك جنوب اوچنده، عدن کورفزی یانداغی عدن شهری انگلترەنکیدر.

٥) ایران: بو مملکتکه عجمستان دیبده ئەیتەلر روسچه پیرسیەدیلر. اون میلیون قدر اهالیسی عجم (قزلباش یا که پیرسیان) در. دینلری اسلام دینیدر، ادارەسی مشروطەدر. پادشاهسینه «شاه» دیلر. پایتختی طهران شهریدر. اصفهان. شیراز، تبریز، همدان مشهور شهرلرندندر.

٦) افغانستان. آلتی میلیون قدر اهالیسی افغان خلقیدر. دینلری اسلام دینیدر. ادارەسی مستقلدر. پایتختی کابل شهریدر.

مشهور شهرلری: جلال آباد، قندهار، هرات، بلخ شهرلریدر. زمانەنك معارف، هنر وصنایعی بو مملکتده یوق کبیدر.

۷) **بلوجستان.** بر میلیون قدر اهالیسی بتونله‌ی اسلام دیننده‌در. اداره‌سی مستقله‌در. پای تختی کلات شهریدر. بلوجستان انگلتره حمایه‌سنده (قول آستنده)در.

۸) **هندستان.** اوچیوز میلیون قدر اهالیسی باردر. بیتمش میلیون قدرلیسی مسلماندر، اون میلیون قدرلیسی خریستیاندر. قالغانلاری براهما بودده اسملرنده‌گی مجوس دینلرنده‌در. هندستانده انگلیز، فارسی، اوردو لسانلاری قوللانولادر. پایتختی غانج نهری آغزنده‌قالکوته‌شهریدر.

مشهور شهرلری: بومبای (عمان دیگزی ساحلنده هندستاننك سودا لیمانیدر) دهلی، الله آباد، حیدر آباد، پیشاور، مدراس، بنارس (غانج نهری اوزه‌رنده هندوسلرنك مقدس شهری) سیلان آطه‌سنده قولومبو شهرلریدر.

هندستان کچکنه کچکنه حکومتلرگه بولنگان بولسه‌ده بارسی انگلتره قول آستنده‌در. هندستانده دوگی، بغدای مامق قهوه (کوفی) چای کبی نرسه‌لر یتشه‌در.

۹) **هند چینی.** قرق میلیون قدر. اهالیسینك کوبی براهما، بودده مذهبلرنده‌در. بو مملکت آلتی حکومتکه بولنه‌در.

۱) نچی بیرمان حکومتی‌در. پایتختی ماندالای شهریدر. انگلترگه تابعدر.

۲) نچی تونکین حکومتیدر. پایتختی هانوئی شهریدر. فرانسه‌غه تابعدر.

٣)نچی آننام حکومتیدر. پـایتختـی هـوئه شهریـدر. فرانسهغـه تابعدر.

٤)نچی سیام حکومتیدر. پایتختی بـانقوق شهریـدر. مستـقل بیرلی حکومتیدر.

٥)نچی قوشین شین حـکـومتیدر . پایتختی سایغـون شهریـدر. توغریدن توغری فرانسه اداره‌سنده‌در.

٦)نچی قامبوج حکومتیدر. پایتختیپنومپینغ شهریدر. فرانسیه‌گـه تابعدر. مالاقایارم آطه‌سی انـگلتره‌نـکیدر. بویـارم آطه‌نڭ اوچنـده جوهور حکومتی دیگان کچکنه بر اسلام حکومتیده باردر.

١٠) چین حکومتیدر. قطای دیبده ئه‌یته‌ار. اهالیسی دورت یوز میلیون قدردر. شامان، بودده، قونفوسیوس کبی مجوس مذهبلرنده‌درلر. بومذهبلری اوزلرینڭ عالملری طرفندن چقارلمشدر. چین‌نڭ‌اهالیسی ناداندر. حاضرگی زمانده کوزلرن آچوب یوقیلرندن تورب طرشماقه باشلادیلار. چیننڭ اداره‌سي جمهوریه‌در. پایتختی پیکین شهریدر. مشهور شهرلری: تـه‌ن‌زین، شانخای، چیفو، قانطون شهرلریدر.

١١) یاپونیا حکومتیدر. اهالیسی قرق بیش میلیون قدردر. کوبسی بودده‌مذهبنده‌در. اداره‌سی مشروطه‌در. یاپونلر علم، معرفت، هنرده بیك آلغه کیتکان خلقدر. یاپونیانڭ پایتختی نیفون آطه‌سنده توکیو شهریدر. بدو شهری دیبده ئه‌یته‌ار.

مشهور شهرلری: یوقوهاما، کیوتو، اوزاقا، ناقاساکی شهرلریدر.

١٢) قوره حکومتیدر. قوره یارم‌آطه‌سنده‌در. اون ایکی میلیون قدرخلقی بتونله‌ی‌ناداندر. دینلری بودده دینیدر. اداره‌سی‌مستقله‌در.

پایتختی سئول شهریدر. حاضرگی کونمزده قوریه یاپونیانڭ بر ولایتی حکمنده‌در.

آفریقا قطعه‌سینڭ بیانی.

آفریقا قطعه‌سی شمال طرفندن بحر سفید، غرب طرفندن بحر محیط آطلاسی، شرق طرفندن بحر محیط هندی و بحر احمر ایله‌چیکله‌نگاندر. آفریقا قطعه‌سی آوروپادن اوچ ئاوش زوردر. آفریقانڭ مصر تونس حکومتلرنده‌گی بحر سفید ساحلندن باشقه‌ساحللری طاغلقدر. اچ‌طرفینڭ کوب ییرلری قویاشنڭ اسسیلگی برله یانغان جهنم‌کبی قوم‌چوللریدر. دنیانڭ ایڭ‌کیڭ چولی (صحرای‌کبیر) آفریقاده‌در. بوچوللرنڭ قایسیلرنده صولی، آغاچلق، اوله‌نلك، چه‌چه‌کلك ییرلرده بولنور. بو ییرلرگه” واح“ دیب ئه‌یته‌ار. خلقی‌بوز ایللی میلیون‌قدردر. توسلری قارادر. آفریقانڭ ساحللری آوروپالی‌لر قول آستنده‌در. اورطا ییرلری ییرلی‌خلق قولنده بولوب، اهالیسی‌ده وحشی، علم ومعرفتدن محرومدر.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور دیڭگزلر.

بحر سفید: آفریقانڭ شمال طرفنده‌در.

بحر محیط آطلاسی: آفریقانڭ غرب طرفنده‌در.

بحر محیط کبیر: آفریقانڭ جنوب طرفنده‌در.

بحر محیط هندی } آفریقانڭ شرق طرفنده‌در.
بحر احمر }

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور کورفزلر.

کینه کورفزی: آفریقانڭ غرب طرفنده، بحر محیط آطلاسیدن پیدا بولمشدر.

قابس کورفزی: آفریقانڭ شمال طرفنده، تونس مملکتنده، بحر سفیددن پیدا بولمشدر.

سدره کورفزی: شمال طرفنده، طرابلس غرب مملکتنده، بحر سفیددن پیدا بولمشدر.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور بوغازلر.

سویش قانالی: بحر سفید ایله شاب دیڭگزی آراسنده.
باب المندب بوغازی: شاب دیڭگزی ایله عدن کورفزی آراسنده.
موزامبیق بوغازی: آفریقا قطعه‌سی ایله مادا غاسقار آطه‌سی آراسنده.
جبل طارق بوغازی: بحر محیط آطلاسی ایله بحر سفید آراسنده.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی آطه‌لر.

آصور آطه‌لری: بحر محیط آطلاسیده پورتکیزگه تابعدر.
ماده‌رٔ آطه‌سی: بحر محیط آطلاسیده پورتکیزگه تابعدر.
قناریه آطه‌لری: بحر محیط آطلاسیده اسپانیه‌گه تابعدر.

یشیل بورون آطه‌لری: بحر محیط آطلاسیده پورتکیزگه تابعدر.
آسانسیون آطه‌سی: بحر محیط آطلاسیده انگلتره‌گه تابعدر.
سنت هلن آطه‌سی: بحر محیط آطلاسیده انگلتره‌گه تابعدر.
فرناندوپو آطه‌سی: کینه کورفزنده اسپانیه‌گه تابعدر.
سن تومآ آطه‌سی: کینه کورفزنده پورتکیزنکیدر.
ماداغاسقار آطه‌سی: بحر محیط هندیده فرانسه‌غه تابعدر.

سیشیل آمیرانت اسقوطره	آطه‌لری بحر محیط هندیده انگلیزنکیدر.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور بورونلر.

بون بورونی: آفریقانک شمالنده، تونس مملکتی ساحلنده.
بیاض بورون: بحر محیط آطلاسیغه چغادر.
یشیل بورون: آفریقانک غربنده سنه‌غامبیا مملکتنده.
لویز بورونی: غربده کینه، کورفزنده.
امید بورونی: آفریقانک جنوب اوچنده.
غاردافوئی بورونی: آفریقانک شرقنده، اسقوطره آطه‌سی قارشنده.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور طاغلر.

آطلاس طاغلری: آفریقانک شمالنده، جزائر، فاس مملکتلرنده.
قونغ طاغلری: آفریقانک غربنده، کینهٔ شمالی مملکتنده.
قامرون طاغلری: آفریقانک غربنده کینه کورفزی ساحلنده.

لوپانا طاغلری : آفریقانڭ شرقنده، موزامبیق مملکتنده.
حبش طاغلری : « « حبش مملکتنده.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور نهرلر.

نیل نهری : آفریقانڭ اورتاسنده‌غی ویقتور نیانزا کولندن چقوب بحر سفیدکه قویا.

سنه‌غال } نهرلاری قونغوطاغلرندن چقوب بحر محیط آطلاسیگه قویالر.
غامبیا

نیغر نهری : قونغو طاغارندن چقوب کینه کورفزینه قویا.
قونغو نهری : قونغو مملکتنی صولاب، کینه کورفزینڭ جنوبنده بحر محیط آطلاسیگه توکله.
زامبزی نهری : موزامبیق مملکتنده بحر محیط هندیگه توکله.
اورانژ نهری : اورانژ مملکتندن چقوب، غرب طرفنده بحر محیط آطلاسیگه توکله.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور کوللر.

چاد کولی: آفریقانڭ اورتاسنده، سودان مملکتنی اچنده.

تانغانیقا ویقتور نیانزا آلبر نیانزا آلبر آدووارد	کولاری خط استوا طرفنده بولدقلری اوچون بارسنی خط استوا کولاری دیب ئه‌یته‌لر

نیاسا کولی : موزامبیق مملکتی اچنده‌در.

آفریقا قطعه‌سنده‌گی مملکتلر:

• آفریقا قطعه‌سنده اون آلتی مملکت باردر:

١) مصر: اون میلیون قدر اهالیسی عربدر. دینلری اسلام دینیدر. بر میلیون قدریسی خره‌ستیاندر. لسانلری عربچه‌در. مصرده، سودا اوچون کیلگان تورك، روم، فرانسوز انگلیز کبی ملتلرده باردر. مصر مملکتی تورکیه‌گه تابعدر. حاکملرینه «خدیو» دیلر. حاضرده مصرنی انگلیزلر اداره ایتوب تورادر، مصرنڭ بتون ترکلگی مشهور نیل نهری آرقاسنده‌در. مصردن آوروپاغه بیك کوب مامق کیته‌در. پایتختی نیل نهری اوزه‌رنده «قاهره» شهریدر.

مشهور شهرلاری: اسکندریه، پورت سعید، سویس، اسماعیلیه، طنطا، فیوم، آسیوطدر.

مصرنڭ جنوبنده‌گی «نوبه» مملکتیده مصرغه تابعدر. پایتختی «خرطوم» شهریدر.

٢) حبش: مصرنڭ جنوبنده‌در دورت میلیون قدر اهالیسی‌نڭ دینلری خره‌ستیان دینیدر. اداره‌سی مستقلدر. پادشاهلرینه «نجاشی» دیب ئه‌ینه‌لر. پایتختی آدیس آبابا شهریدر.

٣) طرابلس غرب: آق دیڭگز ساحلنده‌در.

١٩١٢نچی یلده تورکیه قولندن چقوب ایتالیه قولینه کردی. طرابلس‌نڭ اچ طرفلارنده‌غی عربلر ایتالیاغه بویصنودن باش طارتوب ایتالیا بلن همان صوغشالر.

بر میلیون قدر خلقی اسلام دینینده‌در. مرکز حکومتی آق‌دیڭگز ساحلنده «طرابلس» شهریدر.

مشهور شهرلری: غدامس، فزان، مرزوق شهرلریدر.

٤) تونس: آفریقانڭ آق دیڭگز ساحلنده فرانسه‌غه تابعدر. ایکی میلیون قدر خلقی اسلام دیننده‌در، مرکز اداره‌سی آق دیڭگز ساحلنده «تونس» شهریدر.

مشهور شهرلری: قیروان، بیزرطه شهرلریدر.

٥) جزایر: آق دیڭگز ساحلنده، فرانسه اداره‌سنده‌در. دورت میلیون یارم قدر خلقی عربدر. دینلری اسلام دینیدر. مرکز حکومتی آق دیڭگز ساحلنده «جزایر» شهریدر.

مشهور شهرلری: قسطنطین، اوران شهرلریدر.

٦) فاس: اسپانیا شبه جزیره‌سندن جبل طارق بوغازی برله آیرلغان. آوروپا لساننده «ماروق» دیلر. سیگز میلیون قدر خلقی عربدر. دینلری اسلام دینیدر. فاسلیلر علم، معارف ومدنیتدن محرومدر. اداره‌سی مستقله‌در. پایتختی مراکش (ماروق) شهریدر.

مشهور شهرلری: طنجه، تتوان فاس، موغادور شهرلریدر.

فاس حکومتی اسپانیا هم فرانسه حکومتلری قولنه کروب بتکان حکمنده‌در.

٧) صحرای کبیر: بو مملکت بیك کیاڭ قوم چولیدر. خلقینڭ صانی معلوم توگلدر. کوبسی اسلام دیننده‌در. علم، معارف، مدنیتدن بتونلهی محروملردر. صحرای کبیر مملکتی کچکنه کچکنه شیخلقلرغه بولنمشدر. زور بر پادشاهلق یوقدر.

مشهور شهرلری: آغایلی، آغادس، آرنادر.

٨) سنه‌غامبیا: صحرای کبیرنڭ جنوبنده سنه‌غال وغامبیه نهرلری آراسنده‌غی ییرلردر. بو مملکتنڭ اچکی طرفلری ییرلی حکومتلر

قولنده‌در. محیط آطلاسی ساحلی فرانسوز، انگلیز، پورتکیزلر اداره‌سنده‌در. فرانسوزلرنڭ مرکز اداره‌سی «سن لوئی»؛ انگلیزلرنڭ «باتورست» پورتکیزلرنڭ «قاشئو» شهرلریدر.

٩) کینهٔ شمالی: سنه‌غامبیانڭ شرقنده، کینه کورفزینڭ شمال ساحلی ییرلردر. بو ساحلگه تورلی تورلی اسملر بیرلوب آوروپا حکومتلرینڭ اداره‌سنده‌در.

١) سیررالئون ساحلی‌در. انگلیز اداره‌سنده‌در. مرکزی فریطوون شهریدر.

٢) حبوبات ساحلیدر. جماهیر متفقهٔ آمریقا حکومتی طرفندن تأسیس ایدلگان لیبریا جمهوریتی اداره‌سنده‌در. مرکز اداره‌سی „مونروویا» شهریدر.

٣) فیل دیشنی ساحلیدر. فرانسوزلر اداره‌سنده‌در.

٤) آلتون ساحلیدر. انگلتره اداره‌سنده‌در.

٥) آشانتی حکومتیدر. آلتون ساحلندن اچده‌رەك ییرلی بر حکومتدر. پایتختی قوماسی شهریدر.

٦) اسیر ساحلی‌در. بوساحلده داهومه حکومتی فرانسه‌غه تابعدر.

٦) بنن ساحلیدر. بنن ساحلنده بنن حکومتینڭ مرکزی بنن شهریدر. بنن ساحلینڭ جنوبنده قامرون مملکتی آلمانیانقیدر.

١٠) سودان. شرقا حبش، غربا سنه‌غامبیا، شمالا صحرای کبیر ونوبه، جنوبا کینهٔ شمالی وقونغو حکومتلری آراسنده بولغان ییرلردر. بو مملکت بتونله‌ی ییرلی خلق اداره‌سنده بولوب بامبارا، دارفور، فلاته، بورنو، وادای، باغیرمی، قوردوفان کبی برنیچه ییرلی حکوملرگه بولنمشدر.

١١) كينهٔ جنوبی: كینهٔ شمالیدن فریئو بورنینه قدر بولغان ساحل‌در. بو مملكتده قونغو نهرینك شمال طرفنده، فرانسوز قونغوسی اسمنده‌گی ییرلر فرانسوز اداره‌سنده‌در. مركز اداره‌سی «لیبراوٴیل» شهریدر. قونغو نهرینك جنوبنده، فریئو بورنینه قدر بولغان آنغولا مملكتی پورتكیزلر اداره‌سنده‌در ساحلده‌گی لواندا شهری، مركز اداره‌سیدر. اورطاده «قونغو» حكومتی بلچیقا قرالی قولنده‌در.

١٢) كینهٔ جنوبینك جنوبنده «دامارا، ناماكوا» ساحلی آلمانلر قولنده‌در.

١٣) قاب. انگلیزگه تابعدر، آفریقانك جنوب اوچنده‌در. قاب مملكتنده‌گی اورانژو ترانسوال جمهوریتلری حاضرده انگلتره‌گه تابعدر. مركز اداره‌سی قاب طوون شهریدر.

مشهور شهرلری: پورت‌الیزابت، ژورژطوون، شهرلریدر. پره‌توریا شهری ترانسوال جمهوریتینك؛ بلومفونتن شهری اورانژ جمهوریتینك مركز اداره‌سیدر.

١٤) موزامبیق مملكتی. قاب مملكتی‌نك شمالنده‌در. بو ساحل پورتكیزگه تابعدر. ایكی میلیون قدر اهالیسی ییرلی خلقدر. مركز اداره‌سی موزامبیق شهریدر، كیلیمان، صوفالا مشهور شهرلرندندر.

١٥) زنكیبار. موزامبیقنك شمالنده‌در. میلیون‌یارم قدر اهالیسی ییرلی خلقدر. بو مملكت ییرلی بر اسلام سلطانی قولنده‌در. زنكیبارنك شمالنده‌گی ییرلر انگلیزلر؛ اچ طرفنده‌غی ییرلر آلمانلر قولنده‌در.

١٦) صومال. بحر محیط هندی برله عدن كورفزی آراسنده قاردافوی بورونی برله چیكله‌نگاندر. بو مملكتنك شرق ساحلی ایتالیانلر،

شمال ساحلی انگلیزلر ادارەسندەدر. بحر احمر ساحلندە جیبوتی فرانسوزلارغە، عصب، مصوع شهرلاری ایتالیانلرغە تابعدر.

آمریقا قطعەسینڭ بیانی.

آمریقا قطعەسی شمال طرفندن بحر محیط منجمد شمالی؛ شرق طرفندن بحر محیط آطلاسی؛ غرب وجنوب طرفلرندن بحر محیط کبیر ایلە چیکلەنە. آمریقاقطعەسی آسیادن صوڭرە ایڭ زور قطعەدر. آوروپادن دورت ئولوش قدر زوردر. آمریقا قطعەسی شمالی آمریقا، جنوبی آمریقا اورطا آمریقا اسملرندە اوچکە بولنەدر. آمریقادە تورلی ایگن وییمشلر یتشە وتورلی آغاج وئولەنلر اوسەدر. طوفراغندن تیمر، باقر، قالای، آلتون، کوموش، آلماز کبی هرتورلی معدن چغادر. آمریقانڭ شمال وجنوب طرفلری صووق، اورطا طرفلری اسسیدر. بو قطعەدە کیڭ واوزون نهرلر، کیڭ کوللر، شلالەلر، اوزون وبیوك طاغلر، بیوك یانار طاغلر وزور زور اورمانلر باردر. آمریقادە یوز قرق میلیون قدر اهالی باردر.

آمریقا قطعەسندەگی مشهور دیڭگزلر.

بحر محیط منجمد شمالی: آمریقانڭ شمال طرفندەدر.

هودسون یافن } دیڭگزلاری شمال طرفندە؛ بحر محیط منجمد شمالیدن پیدا بولمشلودر.

بحر محیط آطلاسی: آمریقانڭ شرق طرفندە.

آنتیل دیڭگزی: آمریقانڭ شرق طرفندە، بحر محیط آطلاسیدن پیدا بولغان.

بحر محیط کبیر : آمریقانڭ جنوب وغرب طرفلرنده‌در.
بهرنك دیڭگزی: آمریقانڭ شمالنده، بحر محیط کبیردن پیدا بولمشدر.

آمریقا قطعه‌سنده‌گی مشهور کورفزلر.

سن لوران کورفزی : شرق طرفنده، بحر محیط آطلاسیدن پیدا بولغان.
میکسیقا کورفزی: شمالی آمریقانڭ جنوبنده، آنتیل دیڭگزندن پیدا بولغان.
قالیفورنیا کورفزی : غرب طرفنده، بحر محیط کبیردن پیدا بولغان.

آمریقانڭ مشهور بوغازلری.

داویس بوغازی: بافن دیڭگزینی بحر محیط آطلاسیگه توتاشدرادر.
هودسون بوغازی : هودسون دیڭگزینی بحر محیط آطلاسیگه توتاشدرادر.
ماجلان بوغازی : اوط آطه‌سی ایله آمریقانڭ ایڭ جنوب اوچی آراسنده‌در.
بهرنك بوغازی : بهرنك دیڭگزینی بحر محیط منجمد شمالیگه توتاشدرادر.

آمریقانڭ مشهور آطه‌لری.

پارری طاقم آطه‌لری: بحر محیط منجمد شمالیده؛ انگلیزگه تابعدر.
غرئنلاند آطه‌سی: بحر محیط منجمد شمالیده دانیمارقه‌غه تابعدر.
یاڭی یبر آطه‌سی : بحر محیط آطلاسیده انگلتره‌گه تابعدر.
باهاما طاقم آطه‌لری: بحر محیط آطلاسیده ،انگلتره‌گه تابعدر.

آنتیل طاقم آطه‌لری: آنتیل دیڭگزنده‌در.

ارض النار } آطه‌سی جنوبنده، بحر محیط کبیرده‌در.
فالکلاند }

آله‌ئوسیان طاقم آطه‌لری: بحر محیط کبیرده، آلاسقا یارم آطه‌سی یاقننده.

شارلوت طاقم آطه‌لری | بحر محیط کبیرده‌در.
وانقووه‌ر آطه‌سی |
غاللاپاغوس « « |
شیلوئه « « |

آمریقانڭ مشهور یارم آطه‌لری.

آلاسقا یارم آطه‌سی: بحر محیط منجمد شمالی برله بحر محیط کبیر آراسنده‌در.

قالیفورنیا یارم آطه‌سی: بحر محیط کبیر برله قالیفورنیا کورفزی آراسنده.

یوقانان یارم آطه‌سی: میکسیقا کورفزی ایله آنتیل دیڭگزی آراسنده.

فلوریده یارم آطه‌سی: میکسیقا کورفزی ایله بحر محیط آطلاسی آراسنده.

یاڭی اسقوچیا یارم آطه‌سی: سن لوران کورفزینڭ جنوبنده.

لابرادور یارم آطه‌سی: هودسون دیڭگزی ایله بحر محیط آطلاسی آراسنده.

آمریقانڭ مشهور بورونلری.

فاروه‌ل بورونی: غروئنلاند یارم آطه‌سینڭ جنوبنده.

شارل بورونی: لابرادور یارم آطەسینك محیط آطلاسی طرفندە.
سابل بورونی: فلورید یارم آطەسینك جنوبندە .
سن‌روق بورونی: جنوبی آمریقانك شرقندە.
هورن بورونی: ارض‌النار آطەسینك جنوبندە.
سن‌لوقا بورونی: قالیفورنیا یارم آطەسینك جنوب اوچی.
پرنس دوغال بورونی: آلاسقا یارم آطەسندە بهرنك بوغازینە چغا.
باررو بورونی: آلاسقا یارم‌آطەسینك شمالنك بحرمنجمدشمالیگەچغا.

آمریقانـك مشهور طاغلری.

روشوز طاغلری: سنت ئلی طاغندن باشلاب شمالی آمریقانك اورطاسندن جنوبکە قدر اوزایوب کیتە .
سیەرراناوادا طاغلری: جماهـیر متفقـە مملکتینك قـالیفورنیا ساحلنە یقین.
اوتا یاکە میکسیقا یایلالری : روشوز طاغلری ایلە سیەرراناوادا طاغلرینك جنوبندە.
قوردیللەردە زاند طاغلری : جنوبی آمریقانك شمالندن جنوبنە قدر بحر محیط کبیر ساحلی بوینچە اوزایوب کیتە.
آلەغانی طاغلری : شمالی آمریقانك بحر محیط آطلاسی ساحلینك اچ طرفلری.
لابرادور طاغلری: دخی مشهوردر.
آلاسقا یارم آطەسندە سنت ئلی یانار طاغی؛ آمـریقای جنوبیدە ،

شیلی مملکتنده، قوردیلله‌رده زاند طاغلرنده « آکونکاغوا » یانار طاغی مشهوردر.

آمریقانڭ مشهور نهرلری.

ماکنزی نهری: بحر محیط منجمد شمالیگه قویادر.

سن لوران نهری: سن لوران کورفزینه توگله.

میسیسیپی نهری: میکسیقا کورفزینه قویا.

میسوری نهری: روشوز طاغلرندن چغوب میسیسیپی نهرینه قوشلا.

ریو ـ غراند ـ ده‌ل ـ نورت نهری: میکسیقا کورفزینه قویادر.

اوره‌نوق آمازون توقانته‌ن سن‌فرانسیسقو ریو ـ دو ـ لاپلاتا	نهرلری جنوبی آمریقاده بحر محیط آطلاسیگه قویالار.

قولورادو نهری: روشوز طاغلرندن چغوب قالیفورنیا کورفزینه قویا.

قولومبیا نهری: بحر محیط کبیرگه آغادر.

یوقون نهری: بهرنڭ دیڭگزینه آغادر.

آمریقانڭ مشهور کوللری.

غرانداورس (دب کبیر) وینیپیغ اسقلاۋ	کوللری آمریقای شمالیده، قانادا ملکتنده.

سوپەرییور
میشیغان
هورن } کول‌لری شمالی آمریقاده، جماهیر متفقه مملکتنده.
اونتاریو
ئەریپە

ماراقایپو کولی: جنوبی آمریقاده، ونەزولا مملکتنده، آنتیل دیڭگزندن پیدا بولغان

تیتی قاقا کولی: جنوبی آمریقانڭ غرب طرفنده، پەرو مملکتنده:

آمریقادەغی حکومتلر.

شمالی آمریقاده دورت حکومت باردر.

١) غروئنلاند: کوب ییرلری قار، بوز برله قابلانمشدر. اهالیسی اوتوز مڭ قدر اسکیموص خلقیدر. کیچنشلری بالق آولامق برله‌در. غروئنلاند آطه‌سی دانیمارقه حکومتی قولنده‌در.

مشهور شهرلری: اوپرناویق، غوتهاب، فرەدیقسهاب شهرلریدر.

٢) قانادا. بریتانیای جدید دیبده ئەیتەلر. بیش میلیون یارم قدر خلقیننڭ کوبسی خرەستیان دیننده‌در. مرکز اداره‌سی «اوتتاوا» شهریدر.

مشهور شهرلری: کەبەق، مونترەآل شهورلریدر. بو مملکت انگلیزلر قولنده‌در.

٣) جماهیر متفقهٔ آمریقا: یوز میلیون قدر اهالیسی‌نڭ

کوبسی پروتستان دینندەدر. لسانلری انگلیزچەدر. ادارەسی جمهوریەدر بو مملکتده علوم، معارف وهنر بیك آلغه کیتمشدر. پایتختی اوچیوز مڭ نفوسلی واشینغتون شهریدر.

مشهور شهرلری: بحر محیط آطلاسی ساحلنده، اوچ میلیون یارم نفوسلی، بتون آمریقاده تجارتده برنچی «نیویورق»؛ بحر محیط آطلاسی ساحلنده میلیون یارم نفوسلی «فیلادلفیا»؛ بحر محیط کبیر ساحلنده «سان فرانسیسقو»؛ میشیغان کولینڭ جنوبنده میلیون یارم نفوسلی «شیقاغو»؛ میسیسیپی نهری اوزەرنده «سن لوئی»، میسیسیپی نهرینڭ منصبنده «نووەل اورلیئان» شهرلریدر. آمریقای شمالینڭ آسیا بوچماغندەغی «آلاسقاه یارم آطەسیده جماهیر متفقەگه تابعدر.

٤) میکسیقا: اون اوچ میلیون قدر اهالیسی باردر. مذهبلری قاتولیك مذهبیدر. لسانلری اسپانیولچەدر. میکسیقانڭ ادارەسی جمهوریتدر. پایتختی میکسیقو شهریدر.

مشهور شهرلری: قولیما، تامپیقو، ۈەراکروز، آقاپولقو شهرلریدر. آمریقای جنوبینی آمریقای شمالیگه توتاشدرغان برزخکه اورطه آمریقا دیلر. بو اورطه آمریقاده بیش جمهوریت باردر:

١) غواتمالا جمهوریتی. میلیون یارم قدر اهالیسی باردر. مرکز ادارەسی «غواتمالا» شهریدر.

٢) موندوراس جمهوریتی. اهالیسی دورت یوز مڭ قدردر. مرکز ادارەسی «قومایاغوا» شهریدر.

٣) سان سالوادور جمهوریتی. اهالیسی آلتی یوز مڭ قدردر. مرکز ادارەسی سان‌سالوادور شهریدر.

٤) نیقاراغوا جمهوریتی. اهالیسی اوچ یوز مڭدن آرتغراقدر. مرکز ادارەسی «ماناغوا» شهریدر.

٥) قوستاریقا جمهوریتی. اهالیسی ایکی یوز مڭ قدردر. مرکز ادارەسی «سن ژوزه» شهریدر. بو بیش حکومت اهالیسینڭ مذهبلری قاتولیك، لسانلری اسپانیولچەدر.

آنتیل آطەلرنداغی حکومتلر.

آنتیل آطەلری زور آنتیل؛ کچوك آنتیل اسملرنده ایکیگه بولنەدر. زور آنتیل آطەلرندن:

قوبه آطەسنده، قوبه حکومتی، مستقل بر ادارەدر. ژامایقا آطەسی انگلیزلرنکیدر. هایتی آطەسنده، دومینکو، هایتی حکومتلری مستقللردر. پورتوریقو آطەسی، جماهیر متفقهٔ آمریقاغه تابعدر.

کچوك آنتیل آطەلرندن: مارتینیق، غادەلوب طاقم آطەلری فرانسەغه تابعدر.

جنوبی آمریقادە اون ایکی حکومت بار.

١) قولومبیا جمهوریتی. اهالیسی اوچ میلیون قدردر. مرکز ادارەسی «بوغوتا» شهریدر. مەدلن، قارتاژەن مشهور شهرلرندندر.

٢) وەنەزولا جمهوریتی. اهالیسی ایکی میلیون قدردر. مرکز ادارەسی قاراقاس» شهریدر. آنتیل دیڭگزی ساحلنده، غوآیرا، والانسیا، ماراقایبو مشهور شهرلرندندر.

٣) غوایانا. اهالیسی دورت یوز مڭ قدردر. بو مملکت

اوچکه بولنوب فرنسوز. انگلیز، هوللاندەلیلر ادارەسندەدر.

فرانسوزلرنڭ مرکز ادارەسی «قاییان» شهریدر.

هوللاندەلیلرنکده «پاراماریبو» " " "

انگلیزلرنڭ «ژورژطوون» " " "

٤) برەزیلیا. اهالیسی اون بیش میلیون قدردر. پایتختی «ریوداژانیرو» شهریدر.

مشهور شهرلری: پرنامبوقو. باهیا شهرلریدر.

٥) پاراغوای جمهوریتی. اهالیسی یارم میلیون قدردر. پایتختی «آسانسیون» شهریدر.

٦) اوراغوای جمهوریتی: اهالیسی آلتی یوز مڭ قدردر. پایتختی «مونتەویدو» شهریدر.

٧) آرژانتین جمهوریتی: اهالیسی اوچ میلیون یارم قدردر. پایتختی «بوئنوس آیرس» شهریدر.

٨) پاتاغونیا مملکتی. بومملکت آرژانتین وشیلی حکومتلری آراسندە بولنمشدر.

٩ بحر محیط کبیر ساحلندە «شیلی» جمهوریتیدر. اهالیسی اوچ میلیون قدردر. پایتختی «سانتیاغو» شهریدر.

«والپارەزو» شهری محیط کبیر ساحلندە «شیلی» حکومتینڭ لیمانیدر.

١٠) بولیڤیا جمهوریتیدر. اهالیسی ایکی میلیون قدردر. مرکز ادارەسی «شوکیزاقا» شهریدر. پوتوزی شهری مشهوردر.

١١) محیط کبیر ساحلنده « پەرو » جمهوریتیدر. اوچ میلیون یارم اهالیسی باردر. پایتختی « لیما » شهریدر. « فالـلائـو » شهری مشهوردر.

١٢) ئەقواتور یاکه خط استوا جمهوریتی اهالیسی بر میلیون قدردر. پایتختی « کینو » شهریدر. « غوایا کۈیل » شهری مشهوردر.

آوسترالیا قطعەسینڭ بیانی.

آوسترالیا قطعەسی دیب بحر محیط کبیرگه چەچلگان بیك کوب آطەلرغه ئەیتەلر. بو آطەلرنڭ بتون اهالیسی ایللی میلیون قدردر. کوبسی اسلام دینندەدر.

بو آطەلر: مالیزیا، ملانیزیا، پولینیزیا اسملرنده اوچکه بولنەدر. زور آوسترالیا آطەسینڭ شمال طرفنده بولغان صوماترا، جاوا، بورنەئو، سلب، ملوك، فیلیپپین آطەلری وبولارغه یقین بولغان بر طاقم آطەلرغه «مالیزیا» آطەلری دیب ئەیتەلر.

مالیزیا آطەلرندن: صوماترا، جاوا، بورنەئو، سلب، ملوك آطەلری هوللاندەغه تابع بولوب مرکز ادارەلری «جاوا» آطەسنده «باناویا» شهریدر.

فیلیپپین آطەلری، جماهیر متفقۀ آمریقاغه تابع بولوب، مرکز ادارەلری «مانیلا» شهریدر.

زور آوستَرالیا، وبونڭ شمالنده «کینۀ جدید»، آوسترالیانڭ

جنوبنده «طاسمانیا»، بـر آز شـرق طرفنده «یاڭی زەلاند» آطەلرینه «ملانیزیا» آطەلری دیب ئەیتەلر.

ملانیزیا آطەلـرندن: آۋستراليا، طاسمانیا، یـاڭی زەلانـد آطەلری انگلترەگه تابعدر.

موندافی بتون انـگلیز مستملـكاتیننڭ مركز ادارەسـی آۋستراليا آطەسنده «سیدنی» شهریدر. بو آطەده «ملبورن» مشهور برشهردر.

طاسمانیا آطەسیننڭ مركز ادارەسی «هوبارت طوون» شهریدر.

یاڭی زەلاند ایکی آطەدر. آرالارنده «قوق» بوغازی باردر. مركز ادارەسی شمالدەگی آطەده «اوقلاند» شهریدر.

كینهٔ جدید آطەسی انگلترە، آلمانیه، هـوللانده حکومتلری آراسنده بولنمشدر.

آۋستراليا آطەسیننڭ شـرق طـرفنده بحر محیط کبیرگه ساچلگان آطەلارغه پولینیزیا دیلر.

پولینیزیا آطەلرندن: هـاوای یاكه سـاندوویچ آطەلـری جماهیر متفقهٔ آمریقاغه تابعدر.

مـارشال، مـارییان، قـارولین آطەلـری آلمانیاغه تابعدر. فیجی، نورفولق آطەلری انگلترەگه تابعدر.

ماركیز، تواموتو، تابتی، یاڭی قاله دونیا فرانسەغه تابعدر.

كرهٔ مجسمه.

نصف کرهٔ غربی.

نصف کرهٔ شرقی.

کرهٔ مسطحه
خریطه‌سی.